

VAKIFLAR İLE İLGİLİ YASAL SINIRLAMALAR

I. Vakıf Senedinde Yer Alması Mümkün Olmayan Amaç ve Faaliyetler

Vakfın kuruluşunda vakfın amaç ve faaliyetleri belirlenirken çeşitli sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Hangi faaliyetlerin yapılıp yapılamayacağı konusunda tereddütler oluşmakta, Vakıflar Genel Müdürlüğünün görüşü Asliye Hukuk Mahkemesine gittikten vakıf kurucuları tarafından bir takım vakıf senet tadilatları yapılmak zorunda kalınmaktadır.

Vakıf senedinde yer alması mümkün olmayan amaç ve faaliyetleri şöyle sıralayabiliriz:

► 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş Yayınları Hakkında Kanununun 29'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre vakıflar radyo ve televizyon kurmak ve işletmek faaliyetinde bulunamazlar. (18. YHD. 20.06. 1995, E. 1995/6714, K. 1995/ 7400)

► Medeni Kanun md. 101 gereğince vakıflar, Anayasamızın öngördüğü düzene ve Cumhuriyetin temel niteiklerine, kanuna, ahlaka ve adaba veya milli menfaatlere aykırı olan veya siyasi düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla kurulamazlar.

► Vakıflar Kur'an kursu açamazlar. 633 sayılı yasa hükümleri uyarınca bu yetki Diyanet İşleri Başkanlığına aittir. Ancak vakıflar cami personeline yardımda bulunabilirler, Kur'an kursu binası inşa ettirebilirler.

► Vakıf senedine yasayla düzenlemiş bulunan müesseselerin kaldırılacağına dair hükümler konulamaz. Örneğin; kefalet müessesesinin kaldırılacağına dair hüküm vakıf senedine konulamaz. (6. YHD. 20.3.1991, E. 3356, K. 3921)

► Vakıf senedinde her türlü iş ve faaliyetin yapılabileceğine dair hüküm yeterli değildir. Bunun vakıf senedinde yapılacak yeni bir düzenleme ile açıklığa kavuşturulması gerekir. (18. HD. 21.11.1995 E. 1995/ 11356 K. 1995/ 11855)

II. Ticari İşletme İşletmek Amacıyla Vakıf Kurulup Kurulamayacağı Sorunu

Vakıfların amacı kazanç paylaşmak olmayıp genellikle kamu yararadır. Sağlık, eğitim, bilimsel araştırma, kültür ve toplumsal yardımlaşma amaçlı vakıflara uygulamada

sıkça rastlanmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki vakfın amacının kamu yararı olması şart değildir. Ancak vakıfların amaçlarını gerçekleştirmek için ticari işletme işletmeleri mümkündür. Zira özellikle eğitim amaçlı vakıfların özel okul, yurt, sağlık amaçlı vakıfların da hastane işletmelerine sıkça rastlanmaktadır.

Vakıflar Kanunu md 26/1'de "Vakıflar; amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmak ve vakfa gelir temin etmek amacıyla, Genel Müdürlüğe bilgi vermek şartıyla iktisadî işletme ve şirket kurabilir, kurulmuş şirketlere ortak olabilirler. Şirketler dahil iktisadî işletmelerden elde edilen gelirler vakfın amacından başka bir amaca tahsis edilemez. Kurucuların çoğunluğu yabancı uyruklu olan vakıfların kurduğu yahut paylarının yarısından fazlasına bu nevi vakıfların sahip olduğu şirketlerin mal edinmeleri hakkında aynı vakıfların mal edinmelerini düzenleyen hükümler uygulanır." hükmüne yer verilmiştir. Bu hükme göre vakfın amacını gerçekleştirmek için ticari işletme işletmesi kabul edilirken, vakıf ekonomik amaç taşıyamaz. Ancak MK md. 101/4'de yer alan yasak amaçlar kapsamında ticari işletme işletmek amacı sayılmadığından ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulabileceğini kabul eden yazarlar da mevcuttur.

Tüzel kişiler alanındaki sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesinin vakıfların ticari işletme işletmek amacıyla kurulmasına engel olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca vakıfların eskiden beri hukukumuzda ifa ettiği sosyal işlev göz önüne alındığında vakıf tüzel kişilerinin ekonomik amaçlara kapalı bir tüzel kişi olduğu sonucuna varmak yerinde olacaktır.

III. Vakıfların Şube ve Temsilcilik Açmasına İlişkin Esaslar

Vakıflar Kanunu md. 3'e göre, şube vakıf faaliyetlerinin yürümesi için vakfa bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunana alt birim; temsilcilik ise vakfa bağlı olarak açılan tüzel kişiliği ve bünyesinde organları bulunmayan alt birimleri ifade eder.

Vakıflar Yönetmeliği md. 17'de şube ve temsilcilik açılmasına ilişkin bir hükümdür. Bu hükme göre "Yeni vakıflar, vakıf senedinde hüküm bulunmak kaydıyla amaçlarını

gerçekleştirmek üzere şube ve temsilcilik açabilirler. Bu vakıflar, yetkili organlarınca alınacak kararı müteakip şube ve temsilcilik açabilirler.”

Şube ve temsilciliklerin vakfı temsili ve çalışma usullerine ilişkin olarak Vakıflar Yönetmeliği md. 18/3’de şu hüküm yer almaktadır. “ Şube ve temsilcilikler; a) Vakfın amacına katkı sağlamak üzere vakıf senedine ve mevzuata uygun faaliyette bulunurlar. b) Genel müdürlükle yazışmalarını merkezleri aracılığıyla yaparlar.”

Bir görüşe göre yönetmeliğin tümü dikkate alındığında, vakıfların birim açma şartlarının, açılan birimlerin faaliyetlerinin ve birimlerin kapatılmasının çok sıkı şartlar bağlandığı ve devlet tarafından birimlerin faaliyetlerinin, özellikle gelirlerinin ve giderlerinin denetlenmesi hususunda oldukça müdahaleci bir tutum izlediği ileri sürülmüştür

IV. Vakıfların Uluslararası Faaliyette Bulunmalarına İlişkin Esaslar

Vakıfların uluslararası faaliyetleriyle kastedilen Türkiye’de kurulmuş vakıfların yurt dışında faaliyette bulunması ve yabancı vakıfların da Türkiye’de faaliyette bulunmalarının hangi esas ve şartlara bağlandığı ve bu konudaki hukuki düzenlemenin nasıl yapıldığıdır.

Vakıflar Kanunu md. 25’de Türkiye’de kurulan vakıfların uluslararası faaliyette bulunmalarına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Hüküm şu şekildedir: “ Vakıflar; vakıf senetlerinde yer almak kaydıyla, amaç veya faaliyetleri doğrultusunda, uluslararası faaliyet ve işbirliğinde bulunabilirler, yurt dışında şube ve temsilcilik açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler ve yurt dışında kurulmuş kuruluşlara üye olabilirler.” Bu doğrultuda Türk vakıfları, vakıf senetlerinde gösterilen amaçlarını gerçekleştirmek için uluslararası faaliyette ve iş birliğinde bulunabilirler; yurt dışında şube ve temsilcilik açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler ve yurt dışında kurulmuş kuruluşlara üye olabilirler. .

Vakıflar Kanunu yabancı vakıfların Türkiye’de faaliyette ve iş birliğinde bulunabilmeleri, şube açabilmeleri, üst kuruluş kurabilmeleri ve kurulmuş üst kuruluşlara katılabilme hususunu ayrıca hükme bağlamamıştır. Ancak Medeni Kanun md. 92’de yer alan düzenlemeye paralel olarak yabancı vakıflar, yarar görülen hallerde ve karşılıklı

olmak koşuluyla, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle Türkiye'de faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler, şube açabilirler, üst kuruluş kurabilirler, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler. Aynı husus Dernekler Kanunu md. 5 ve Dernekler Yönetmeliği md. 22'de de düzenlenmiştir.

Türkiye'de kurulu vakıfların yurt dışı faaliyetleri ve yabancı vakıfların Türkiye'de faaliyette bulunmalarına ilişkin esasların düzenlendiği Dernekler Yönetmeliği md.21 yürürlükten kaldırılmıştır. (RG-30/10/2011-28100).

V. Vakıfların Yurt Dışından Yardım Almalarına İlişkin Esaslar

Vakıfların yurt dışından yardım almaları Vakıflar Kanunu md. 25/2'de şu şekilde düzenlenmiştir. "Vakıflar; yurt içi ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan ayni ve nakdi bağış ve yardım alabilirler, yurt içi ve yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere ayni ve nakdi bağış ve yardımda bulunabilirler. Nakdi yardımların yurt dışından alınması veya yurt dışına yapılması banka aracılığı ile olur ve sonuç Genel Müdürlüğe bildirilir. Bildirimin şekli ve içeriği yönetmelikle düzenlenir." Söz konusu bu maddeden anlaşılacağı üzere vakıfların yurt içi ve yurt dışındaki gerçek kişi ile tüzel kişi kurum ve kuruluşlarından herhangi bir sınırlama getirilmeden, ayni ve nakdi bağış ile yardımda bulunabileceği öngörülmüştür.

Dernekler Yönetmeliğinin 18'nci maddesine göre de, vakıflar mülki idare amirliğine önceden bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan ayni ve nakdi yardım alabilirler. Nakdi yardımların bankalar aracılığıyla alınması veya yurt dışına yapılması banka aracılığıyla olur ve kullanılmadan önce bildirim şartının yerine getirilmesi zorunludur.

VI. 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunla Getirilen Yasaklar

5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunla bir takım yasaklar getirilmiştir. Bu kanununun ikinci maddesinde belirtilen yasakları şöyle sıralayabilir:

a) Dernek ve vakıflar, kamu kurum ve kuruluşlarının ismini alamaz, bu kurum ve kuruluşların hizmet binaları ve müştemilatı içinde faaliyet gösteremez ve bu kuruluşlara ait araç ve gereci kullanamaz.

b) Dernek ve vakıflar kamu kurum ve kuruluşlarının sundukları hizmetlerle ilgili olarak gerçek ve tüzel kişilerden ücret, bağış, katkı payı ve benzeri adlar altında herhangi bir karşılık alamaz.

c) Kamu hizmetlerinde kullanılan araç, gereç, evrak, form ve benzeri malzemenin, bu Kanun kapsamındaki dernek ve vakıflardan temin edilmesi istenemez.

d) Kamu görevlileri görev unvanlarını kullanarak dernek ve vakıf organlarında görev alamaz.

e) Dernek ve vakıf organlarında görev alan kamu görevlileri, bu görevleri nedeniyle ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında herhangi bir karşılık alamaz.

f) Dernek ve vakıfların yardım toplama ve bağış kabul hizmetlerinde kamu görevlileri çalıştırılmaz.

g) Kamu kurum ve kuruluşlarının bütçelerinden bu Kanun kapsamındaki dernek ve vakıflara ödenek, yardım veya herhangi bir kaynak aktarılamaz.

h) Kamu kurum ve kuruluşları, personel maaş ve ücretlerinden, kaynağında kesinti yaparak bu Kanun kapsamındaki dernek ve vakıflara aktarma yapamaz.

ı) İhaleyi yapan kurum ve kuruluş bünyesinde bulunan veya bu kurum ve kuruluşlarla ilgili her ne amaçla kurulmuş olursa olsun vakıf ve dernekler ile bunların sermayesinin yarısından fazlasına sahip oldukları şirketler, bu kurum ve kuruluşların 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre yapacakları ihalelere katılamazlar Söz konusu bu hükme aykırılığın müeyyidesi ise üçüncü madde de düzenlenmiştir. 5072 sayılı kanun md 3 şu şekildedir. "2'nci maddede belirtilen ilkelere aykırı hareket eden kamu görevlileri ile dernek ve vakıf yöneticileri, eylemleri başka bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan

bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ayrıca dernek ve vakıf yöneticileri hakkında görevden alma işlemi uygulanır.”

VII. Faaliyetten Geçici Alıkoyma

Medeni Kanun md. 115 vakıfların geçici olarak faaliyetten alıkoymalarını düzenleyen özel bir hükümdür. Söz konusu bu hükme göre “İçişleri Bakanlığı, Anayasada öngörülen hâllerde ve belirlenen usullere uygun olarak, denetim makamının da görüşünü almak suretiyle mahkemece bir karar verilinceye kadar vakfı geçici olarak faaliyetten alıkoymabilir ve derhâl mahkemeye başvurur. Hâkim başvuruyu gecikmeksizin karara bağlar.”

Hükümden de anlaşılacağı üzere bir vakfı geçici de olsa faaliyetlerinden alıkoymak sıkı şartlara bağlanmıştır. Maddede belirtilen şartların varlığı halinde İç İşleri Bakanlığı bir vakfı geçici olarak faaliyetlerinden alıkoymak için durumu hemen yetkili ve görevli mahkeme önüne getirecektir. Yetkili ve görevli mahkeme ise vakit geçirmeksizin gerekli incelemeyi yaparak alınan önlemi kaldırarak ya da onaylayacaktır.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut/AKIPEK Jale/ KARAMAN Ateş, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2013.

AYAN, Mehmet, AYAN, Nurşen, Kişiler Hukuku, Konya, 2014.

AYKUL, Ömer, Yeni Vakıflar Hukuku, Ankara, 2013

BALLAR, Suat, Yeni Vakıflar Hukuku, Ankara, 2008.

BOZKUŞ, A. Ahsen, Genel Esaslarıyla Türk Hukukunda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,

(http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2012/genel_sence_r/ahsen_arioz_bozkus.pdf)

DEMİR, İlhan, Yeni Vakıfların Temel Kitabı, Ankara, 2005.

DOĞAN, Murat/ NARBAY, Şafak, İktisadi Amaçla Vakıf Kurulamaması Prensibi ve Vakfın İktisadi İşletme İşletmesi, AÜEHFD, C. 4, S. 1-2, 2000.

DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2012.

HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, İstanbul, 1979.

GÜNERİ, Hasan, Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara, 1976.

İŞERİ, Ahmet, Medeni Kanun'dan Önceki ve Sonraki Şirket Nev'ileri ve Hukuki Mahiyetleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/338/3465.pdf>

ÖĞÜZ, Tufan, Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları, İstanbul, 2007.

KARAYALÇIN, Yaşar, Şirketler Hukuku, Ankara, 1973.

ÖZTAN, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara, 2013.

ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, Medeni Hukuk, ANKARA, 2002.